

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ БЛАГОЕВГРАД

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на
образователната и научна степен „доктор“ на тема:
„КОУЧИНГ ЗА КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ В ОБУЧЕНИЕТО
ПО ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“

Докторант: Десислава Михайлова Александрова

Рецензент: проф. д-р Николай Иванов Цанев,

СУ „Св. Климент Охридски“

Кратки биографични данни за кандидата

Десислава Александрова е докторант към катедра „Технологично обучение и професионално образование“ в Техническият факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ от 19.12.2018 г. През 2003 г. завършва висше образование в ЮЗУ „Неофит Рилски“, град Благоевград със специалност „Педагогика на обучението по техника и технологии“. През 2006 г. завършва ОКС „магистър“ със специалност „Стопанско управление“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград, а през 2018 г. – втора магистърска степен по кариерно развитие и предприемачество. Докторантката има сериозен професионален опит в областта на образованието, като заема различни позиции: учител по облекло в ПГОТ „Свети Иван Рилски“, гр. Перник от 2003 - 2007 г., от 2007- 2018 г. е учител по икономика и мениджмънт, а от 2013 г. е старши учител по икономика и мениджмънт в същото училище, където организира и провежда обучение по маркетинг в туризма, мениджмънт в туризма, предприемачество, икономика, счетоводство и отчетност в туризма, отчетност на фирмата, професионална етика и туристическо поведение), участва в работата на комисии и педагогически съвет, класен ръководител на ученици в самостоятелна форма на обучение, член на училищното настоятелство. От 2018 г. работи в Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК гр. Перник като специалист, обучение и развитие, където организира и провежда кариерно ориентиране на ученици. Понастоящем е координатор на младежки център към Център за развитие на устойчиви общности, гр. София, „RAISE Youth“ – гр. Брезник.

Координира дейностите на центъра. Заедно с това е специалист по обучение и развитие към Център за подкрепа на личностно развитие – ОДК гр. Перник, където организира и провежда кариерно ориентиране на ученици.

Десислава Александрова е активен участник в различни локални и национални инициативи и обучения, като не може да не се отбележи сътрудничеството с най-стара организация, ангажирана с обучение по предприемачество – Джуниър Ачийвмънт България.

За периода на обучението Десислава Александрова е направила общо 6 публикации и има 5 участия в конференции, семинари и други научни изяви.

Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

1. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е много актуален, тъй като е фокусиран към една малко известна концепция, а именно за коучинга в кариерното ориентиране на учениците в часовете по технологии и предприемачество. Представен е много ценен чуждестранен и български опит и е проведено много интересно за съвременната теория и практика изследване, което е оригинално по своята същност. Направена е апробация на получените резултати. Те биха били ценни не само за обучението по технологии и предприемачество, но би могло да бъдат ефективно използвани и пренасяни в други предметни области.

Разработената проблематика в дисертационния труд има научен практико-приложен характер и съществено методическо значение. Изследвани са реални методически проблеми, отнасящи се до коучинга като педагогическа технология и е разработен и апробиран модел за прилагане в учебната практика.

2. Познаване на проблема

Десислава Александрова има много добри познания и практически опит в областта на разработвания педагогически проблем. Извършеният анализ на цитираните литературни източници, свързани с дисертационната тема, представянето и интерпретирането на изследваната област, проведената апробация, публикациите и практическият ѝ опит показват познаване на разглежданата тематика и осъзнаване на нейната актуалност и перспективност, което оценявам високо.

3. Методика на изследването

Докторантката прави подробно представяне на процедурно-методическата характеристика на изследването, структурирана в съответствие с общоприетите изисквания за такъв тип изследвания, като фокусира вниманието върху специфичните страни от изследваната област. Предвидени са следните етапи на дисертационното изследване:

- разработване на инструментариум на изследването, въз основа на анализ на специализираната литература, анализ на нормативните документи, свързани с учебния предмет „Технологии и предприемачество“. Използван е метода на експертната оценка за приложението на коучинг уменията и техниките;
- апробиране на модела за прилагане на коучинг технология за кариерно ориентиране в обучението по технологии и предприемачество. Практическата част на изследването е проведено в периода 2019-2021 г чрез експериментална и контролна група. В експерименталната група се провежда обучение по разработения модел на коучинг технология за кариерно ориентиране, а в контролната група се прилага традиционна методика, характерна за масовата практика.

Експериментът, проведен в съответствие с всички утвърдени процедури, съдържа класическите три етапа - констатиращ, формиращ и контролен. Представените графики онагледяват отделните стъпки и показват логиката на педагогическия експеримент, отнесена към основната идея на изследването. Процедурно-методическата характеристика ориентира читателите за хода и целите на изследователската работа.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Рецензията отговаря на изискванията за дисертация, за която се присъжда образователната и научна степен „доктор“. Той е представен в общ обем от 180 страници, от които 124 страници основен текст (изложение), визуализиран с 13 таблици, 60 графики, фигури и диаграми. Към него има списък на използваните 83 източника (18 на латиница, 65 на кирилица и 9 електронни) и шест приложения.

В увода се разглеждат мотивите за избор на темата, свързани с кариерното ориентиране, като основа за предстоящата професионална реализация. Темата засяга много актуални въпроси поради изключителната динамика на пазара на труда. Тук е представена и процедурно-методическата рамка на изследването с обект и предмет на

изследването, научна теза (хипотеза), цел, задачи и предпочитаните изследователски методи.

Първата глава, озаглавена „Коучингът като технология за личностна подкрепа на учениците“, съдържа подробен теоретичен преглед на такива ключови теми като: същността на коучинга, основните му характеристики и особености; световния опит в прилагане на коучинг технологията; специфичните умения, методи и техники; съвременните тенденции в кариерното ориентиране; възможностите за прилагане в обучението по технологии и предприемачество.

Втората глава на дисертационния труд „Експериментално изследване за прилагане на коучинг технология за кариерно ориентиране в обучението по технологии и предприемачество“ е посветена на диагностичния инструментариум, процедурите, етапите в провеждане на експерименталната работа. Акцент в съдържанието на тази глава е моделът за прилагане на коучинг технология за кариерно ориентиране в обучението по технологии и предприемачество, който стои в основата на експерименталната работа. Той е конструиран след прецизен анализ на учебните програми, отчитане на психофизиологичните особености на учениците от VII, VIII и IX клас, както най-често срещаните стилове на учене. В текста на стр. 66 конкретно се посочва, че в експерименталното обучение „се прилагат модулно-интегративен подход, учене чрез практика, учене чрез преживяване и интерактивни методи на преподаване – казуси, ролеви игри, мозъчна атака, симулация, е-обучение и др., като основно място заема дискусиата“.

За формирането на модела оказват силно влияние и резултатите от мнението на експертите, проведено с помощта на създадените от докторантката експертни карти.

В третата глава „Верификация на модела“ са представени и анализирани резултатите от проведеното изследване. Резултатите от анкетното проучване, оформени в диаграми с подробен анализ, „рисуват“ ясна картина на реакциите, плановете и нагласите на учениците по всяко от твърденията и въпросите в анкетата. Представените данни ясно формират констатацията, че положителната тенденция е налице при експерименталната група с информираност и положителни нагласи, докато при контролната група има отчитане на недостиг на информация и по-слаба ориентация в полето на кариерното развитие.

Заклучението и изводите (приносите) обобщават цялата картина на резултатите от извършената изследователска работа. Източниците на изследване са принципно адекватни на темата на дисертационното изследване и на поставените цели. Текстът се

отличава с четивен език и стил. Направен е сполучлив опит да се представят идеи и предложения за бъдеща работа на педагозите в тази тематична област. Следват описани по-важните изводи, препоръки и приноси от проведеното изследване.

5. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

В общ план се открояват няколко важни приносни моменти. Разгледана е методиката на изследването, както и използвания диагностичен инструментариум. Свързването на основните фактори в концепцията на докторантката в система (модел), дава ясна представа за фокуса на изследването. Диагностичният инструментариум е много добре разработен. Свързването на основните фактори в концепцията на докторантката в модел (технология), дава ясна представа за фокуса на изследването. Приносните моменти могат по-конкретно да се представят така:

- На първо място бих поставил създадената концепция за прилагане на коучинг в обучението по технологии и предприемачество.
- Това е осъществено на основата на сериозно проучване на световен опит в областта, както и личен опит. Докторантката демонстрира отлична осведоменост по изследвания проблем.
- Моделът, който се прилага за експерименталното обучение, е доказан чрез използване на класически изследователски методи и се апробира в реална учебна среда.
- С голямо практическо значение са разработените уроци за активно прилагане на коучинг технологията в учебната работа.
- Изведени са както частнодидактическите, така и общодидактическите характеристики на коучинг технологията, което е добра основа за прилагането и в други предметни области.
- Много добро впечатление прави използването на специализирания статистически софтуер SPSS.

Нямам никакви съмнения, че дисертацията е лично дело на докторантката, което е видно и от направената проверка за оригиналност на текста (проверка на плагиатство), част от процедурата по защитата.

Критични бележки и препоръки

За коректното преценяване на достойнствата на дисертацията е справедливо да се

направят и някои отделни бележки и препоръки:

- Прави впечатление, че педагогическият експеримент се провежда само в два класа, а обучението на контролната и експерименталната група е в различни учебни години.
- Също така, би било подходящо да се предвиди по-широка представителност на изследването, за да може убедително да се твърди, че приложимостта на технологията е еднакво валидна за цялата страна.

Заключение

В работата се съдържат научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Десислава Александрова притежава сериозни теоретични знания и професионална подготовка, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване и получените резултати с принос за педагогическата теория и практика и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Десислава Михайлова Александрова в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по..., Докторска програма „Методика на обучението по техника и технологии“.

22.12.2022 г.

Рецензент:

(проф. д-р Николай Цанев)

**NEOFIT RILSKI
SOUTH-WEST UNIVERSITY
BLAGOEVGRAD**

REVIEW
of a dissertation for the award of
the degree of "Doctor of Philosophy" on:
*COACHING FOR CAREER ORIENTATION IN
TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP EDUCATION*

PhD candidate: Desislava Mihaylova Aleksandrova
Reviewer: Prof. Nikolay Ivanov Tsanev, Ph.D.,
St. Klient Ohridski University of Sofia.

Brief background about the candidate

Desislava Aleksandrova has been a PhD student (currently a PhD candidate) at the Department of Technology Training and Vocational Education of the Faculty of Engineering of the Neofit Rilski South-West University since 19 December 2018. In 2003 she completed the Pedagogy of Teaching Techniques and Technology program at the Neofit Rilski South-West University in Blagoevgrad. In 2006, she was awarded master's degree in Economic Management at the Neofit Rilski University of Blagoevgrad, and in 2018 – a second master's degree in Career Development and Entrepreneurship. The PhD candidate has serious professional experience in the field of education, holding various positions: teacher of clothing in the St. Ivan Rilski Vocational School of Clothing and Tourism, Sofia. From 2007 to 2018 she was a teacher of economics and management, and since 2013 she has been a senior teacher of economics and management at the said school, where she organizes and conducts training in tourism marketing, tourism management, entrepreneurship, economics, tourism accounting and accountability, corporate accounting, professional ethics and tourist behavior); she participates in the work of committees and a pedagogical council she is a headteacher of extramural students, member of the school Board of Trustees. Since 2018 she has been working at the Personal Development Support Centre (United Children's Complex (ODK)) in Pernik as a training and development specialist where she organizes and conducts career orientation for students. She is currently the coordinator of the Youth Centre at the Centre for Sustainable

Communities Development, Pernik, RAISE Youth, Breznik. She coordinates the activities of the Centre. Together with this she is a specialist in training and development at the Personal Development Support Centre (ODK) in Pernik, where she organizes and conducts career orientation for students.

Desislava Aleksandrova is an active participant in various local and national initiatives and trainings as well as in the cooperation with the oldest organization involved in entrepreneurship training – Junior Achievement Bulgaria.

For the period of her studies Desislava Aleksandrova has made a total of six publications and has participated five times in conferences, seminars and other scientific appearances.

Characteristics of candidate's scientific and applied work

1. Relevance of the topic and appropriateness of the set goals and tasks

The dissertation is very relevant as focuses on a little-known concept, namely coaching in career orientation of students in technology and entrepreneurship classes. A lot of valuable foreign and Bulgarian experience is presented and very interesting research for contemporary theory and practice is conducted, which is original in its nature. An approbation of the obtained results is made. They would be valuable not only for technology and entrepreneurship education, but could be effectively used and transferred to other subject areas.

The problems elaborated on in the dissertation are of a scientific practical and applied nature and essential methodological significance. Real methodological problems concerning coaching as a pedagogical technique have been investigated and a model for application in educational practice has been developed and validated.

2. Knowledge of the problem

Desislava Aleksandrova has very good knowledge and practical experience in the field of the researched pedagogical problem. The analysis of the cited literature sources related to the dissertation topic, the presentation and interpretation of the researched area, the conducted approbation, the publications and her practical experience show knowledge of the subject matter and awareness of its relevance and perspectivity, which I highly appreciate.

3. Research methodology

The PhD student makes a detailed presentation of the procedural and methodological characteristics of the research, structured in accordance with the generally accepted requirements for this type of research, focusing attention on the specific aspects of the research area. The following stages of the dissertation research are provided:

- development of research tools based on the analysis of the specialized literature, analysis of the regulatory documents related to the *Technology and Entrepreneurship* discipline. The method of expert evaluation is used for the application of coaching skills and techniques;
- approbation of the model of application of coaching technology for career orientation in the education of technology and entrepreneurship. The practical part of the research was conducted in the period of 2019-2021 through an experimental group and a control group. In the experimental group, training is conducted using the developed model of coaching technique for career orientation, and in the control group, traditional methodology typical of mass practice is applied.

The experiment, conducted in accordance with all established procedures, contains the classic three stages: ascertainment, formative and control. The presented graphs illustrate the different steps and show the logic of the pedagogical experiment, related to the main idea of the research. The procedural and methodological characteristics orient the readers about the course and objectives of the research work.

4. Characteristics and evaluation of the dissertation

The reviewed work meets the dissertation requirements for which the PhD degree is awarded. It is presented in a total of 180 pages, including 124 pages of main text (exposition), visualized with 13 tables, 60 graphs, figures and diagrams. There is a list of 83 sources used (18 in Latin, 65 in Cyrillic and 9 electronic) and six appendices.

The introduction discusses the rationale for the choice of the topic related to career orientation as a basis for the forthcoming career. The topic touches on many topical issues due to the extreme dynamics of the labor market. The procedural and methodological framework of the study is also presented here with its object and subject matter, scientific thesis (hypothesis), goal, objectives and preferred research methods.

The first chapter, entitled *Coaching as a technology for personal support of students*, contains a detailed theoretical overview of such key topics as: the essence of coaching, its main characteristics and features; the world experience in the application of coaching technology; specific skills, methods and techniques; current trends in career orientation; opportunities for application in technology and entrepreneurship education.

The second chapter of the dissertation entitled *Experimental study of the application of coaching technology for career orientation in technology and entrepreneurship education* is devoted to the diagnostic tools, procedures, stages in conducting the experimental work. Emphasis in the content of this chapter is the model of application of coaching technology for career orientation in technology and entrepreneurship education, which is the basis of the experimental work. It was constructed after a precise analysis of the curricula, taking into account the psychophysiological characteristics of students of year seven, eight and nine, as well as the most common learning styles. On p. 66, it is specifically stated that the experimental learning "uses a modular-integrative approach, learning by doing, experiential learning and interactive teaching methods – case studies, role plays, brainstorming, simulation, e-learning, etc., with discussion taking a central place".

The results of the experts' opinion, conducted with the help of the expert maps created by the PhD student, have a strong influence on the formation of the model.

In the third chapter entitled *Model Verification*, the results of the conducted survey are presented and analyzed. The survey results, presented in charts with detailed analysis, paint a clear picture of students' reactions, plans and attitudes to each of the statements and questions in the survey. The data presented clearly show that a positive trend is present in the experimental group with awareness and positive attitudes, while the control group has a reported lack of information and less orientation in the field of career development.

The conclusion and findings (contributions) summarize the whole picture of the results of the research work. The sources of research are in principle adequate to the dissertation topic and to the set objectives. The text is in a readable language and style. A good attempt has been made to present ideas and suggestions for future work of educators in this subject area. The more important conclusions, recommendations and contributions of the research are described next.

5. Main contributions in scientific, applied and teaching activities of the candidate

In general, several important contributions stand out. The research methodology as well as the diagnostic tools used are discussed. Linking the main factors in the PhD candidate's concept into a system (model) gives a clear idea of the research focus. The diagnostic tools are very well developed. Linking the main factors in the PhD candidate's concept into a model (technology) gives a clear idea of the research focus.

The contributing points can more specifically be presented as follows:

- Firstly, I would place the created concept of applying coaching in technology and entrepreneurship education;
- This has been done on the basis of a serious study of global experience in the field as well as personal experience. The PhD candidate has demonstrated an excellent awareness of the research problem;
- The model applied to the experimental learning has been proven using classical research methods and is approbated in a real learning environment;

- The lessons developed for active application of coaching techniques in teaching are of great practical importance;
- Both private and general didactic characteristics of coaching techniques are outlined, which is a good basis for application in other subject areas;
- The use of the specialized statistical software SPSS makes a very good impression.

I have no doubts that the dissertation is the original work of the PhD candidate, which is also evident from the authenticity verification of the text (plagiarism check) carried out as part of the defense procedure.

Critical remarks and recommendations

In order to fairly assess the merits of the dissertation, it is fair to make some comments and recommendations:

- It is noteworthy that the pedagogical experiment was conducted in only two classes, and the training of the control and experimental groups was conducted with students from different years.
- Also, it would have been appropriate to provide for a broader representativeness of the study in order to be able to convincingly claim that the applicability of the techniques is equally valid across the country.

Conclusion

The dissertation contains research, scientific and applied results that represent an original contribution to science and meet the requirements of the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act (DASRB), the Implementation Regulations to DASRB and the Regulations of the Neofit Rilski University.

The dissertation shows that the PhD candidate, Desislava Aleksandrova, possesses serious theoretical knowledge and professional training, demonstrating qualities and skills for independent scientific research.

Now therefore, I confidently give my positive evaluation for the conducted research and the obtained results with contribution to the pedagogical theory and practice and I propose that the esteemed scientific jury vote for the award of the Doctor of Philosophy degree to Desislava Mihailova Aleksandrova in the following higher-education field: 1. Pedagogical Sciences, Professional field: 1.3 Pedagogy of Teaching ..., PhD Program: Methodology of Education in Techniques and Technology".

22 December 2022

Reviewer: Nikolay Tsanev

Digitally signed by Nikolay Tsanev

Date: 22 December 2022

12:53:34 +02'00''

(Prof. Nikolay Tsanev, PhD)